

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

РА'АД АБДЕЛЬ РАЗЗАК А. АЛЬ АРАБІЯТ

УДК: 339.9:338.1(569.5)

**РОЗВИТОК КОРОЛІВСТВА ЙОРДАНІЇ ЯК МАЛОЇ ВІДКРИТОЇ
ЕКОНОМІКИ В СИСТЕМІ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент,
Гасім Салах
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри міжнародних економічних
відносин

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Орехова Тетяна Вікторівна
Донецький національний університет,
завідувач кафедрою міжнародного бізнесу
і прикладної економіки

кандидат економічних наук, доцент,
Рубцова Марина Юріївна
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри міжнародного бізнесу

Захист відбудеться «27» червня 2014 року о 12 годині 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.25 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, площа Свободи, 6, ауд. 392.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, площа Свободи, 4.

Автореферат розісланий «___» травня 2014 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

Н. І. Гончаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах зростаючої інтернаціоналізації господарських процесів та їхньої глобалізації перед національними економіками країн актуалізується питання адаптації до зовнішніх викликів. Посилення взаємозалежності економік країн та інтенсифікація інтеграційних процесів зумовило структурні зміни у формах господарювання від закритих форм до економік відкритого типу. Водночас соціально-економічний рівень розвитку національних економік різний, що, з одного боку, ускладнює вибір моделей і критеріїв економічної відкритості країн, виходячи з впливу специфічних чинників, що властиві тільки окремій країні, а з іншого боку – формування і проведення економічної політики країни має бути узгоджено з системою зовнішніх чинників розвитку світового господарства.

У цьому зв'язку стає актуальним вирішення питання вибору ефективної моделі малої відкритої економіки, що враховує специфіку розвитку і ступінь включеності у світове господарство, зокрема, країн Близького Сходу.

Серед вчених, роботи яких мали фундаментальне значення в теоретичному моделюванні процесів взаємодії малих відкритих економік із світовим господарством через товарні та фінансові ринки необхідно виділити роботи Дж. Кейнса, Е. Хансена, Дж. Хікса, Т. Свона, Р. Манделла і М. Флемінга. Вивчення макроекономічних аспектів функціонування малих відкритих економік отримало подальший розвиток в роботах українських та зарубіжних авторів, таких як Беляєв М.І., Воробйов Є.М., Добринін А.І., Довгаль О.А., Гронтовская Г.Є., Круш П.В., Міклашевская Н.А., Рубцова М.Ю., Соколов В.М., Тарасевич Л.С., Холопов А.В. і цілого ряду інших вчених. Питання, що стосуються специфіки розвитку і ступеня включеності в світове господарство країн Близького Сходу, були досліджені в роботах Альхадіда Б.Д., Бригіта Ю., Гасім С., Голікова А.П., Московкіна В.М., Орехової Т.В., Рубцової М.Ю. інших. Серед йорданських авторів, що вивчали окремі аспекти економічного розвитку Йорданії, слід відзначити внесок Абу Абду, Ахтам Магаерех, Абд Арахман Тішуру, Ідхілех Мохаммед Ахмед, Фахед Фанек та ін.

Актуальність дослідження даної проблематики пов'язана і з тим, що теоретична модель малої відкритої економіки, розроблена вченими монетаристського напрямку, сприймається більшістю країн світової економіки в якості основного інструменту адаптації до глобальних економічних викликів.

Одностороння залежність малих відкритих економік від глобальних економічних процесів збільшує вимоги до їхніх адаптаційних можливостей у світовій господарській системі і обумовлює нові наукові пошуки. У зв'язку з цим мала відкрита економіка Королівства Йорданії є одним із прикладів зовнішньоекономічного маневрування в непростих умовах дефіциту внутрішніх ресурсів, регіональної політичної нестабільності і зростаючої глобалізації світової економіки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна та в межах науково-дослідної теми «Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації» (№ державної реєстрації 0113U001401). У межах наукової роботи автором проводились дослідження особливостей розвитку економіки Королівства Йорданії в умовах сучасного світового господарства.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних положень дослідження малих відкритих економік і розробка практичних рекомендацій щодо формування оптимальної моделі розвитку малої відкритої економіки Йорданії у системі світового господарства.

Для досягнення даної мети були поставлені та вирішені такі завдання:

- узагальнити теоретичні підходи до дослідження соціально-економічних і валютно-фінансових аспектів функціонування відкритих економік у світовому господарстві;
- уточнити сутність поняття «мала відкрита економіка» і визначити критерії, що характеризують ступінь відкритості економіки;
- охарактеризувати теоретичні засади формування макроекономічної політики малої відкритої економіки Королівства Йорданії в умовах глобалізації;
- визначити роль ресурсної забезпеченості в системі факторів економічної відкритості Королівства Йорданії;
- дослідити вплив процесів лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків на напрями розвитку економіки Йорданії;
- виявити особливості проведення макроекономічної політики Королівства Йорданії у контексті відкритості національної економіки;
- провести ретроспективний аналіз стану платіжного балансу Королівства Йорданії для виявлення провідної ролі зовнішньоекономічних операцій, що визначають ступінь відкритості національної економіки;
- обґрунтувати пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку Королівства Йорданії для розробки концепт-стратегії розвитку малої відкритої економіки;
- розробити концепт-стратегію розвитку малої відкритої економіки з урахуванням глобальних викликів світової економіки та перспектив розвитку міжнародного співробітництва Йорданії.

Об'єктом дослідження: є процеси розвитку малих відкритих економік у системі світогосподарських зв'язків.

Предметом дослідження: є особливості становлення, розвитку і включення малої відкритої економіки Королівства Йорданії в систему світового господарства.

Методи дослідження. Інструментарно-методичний апарат дисертації ґрунтується на системному підході до дослідження явищ і процесів у малій відкритій економіці. У процесі дослідження застосовувались загальнонаукові

та спеціальні методи наукового пізнання, зокрема: поєднання абстрактного і конкретного – для розкриття змісту категорії «мала відкрита економіка» (п.1.2), поєднання логічного та історичного – для дослідження еволюції йорданської монетарної політики (п.2.3); коефіцієнтний метод – для оцінки основних показників економічного розвитку Йорданії (п.2.1-2.3); методи порівняльного аналізу – для оцінки глобальних індексів економік Йорданії та Ізраїлю (п.3.2); методи математичного моделювання – для визначення впливу статей платіжного балансу на ВВП, а також причинно-наслідкового зв'язку зростання ВВП із золотовалютними резервами Йорданії (п.3.1); поєднання графічного і логічного методу – для розробки концепт-стратегії розвитку малої відкритої економіки Йорданії в системі світового господарства (3.2) та інші методи.

Інформаційною та фактологічною базою дослідження є статистичні дані та аналітичні матеріали офіційних органів Королівства Йорданії (Центрального банку, Департаменту статистики, Ради з інвестицій, Міністерства промисловості і торгівлі, Міністерства з туризму, Міністерства з економічного розвитку, Митної служби тощо), матеріали міжнародних організацій (ООН, ЮНКТАД, МВФ, ОЕСР, групи Світового банку), монографічні дослідження йорданських і зарубіжних економістів, результати власних досліджень і спостережень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних засад дослідження малої відкритої економіки та розробці науково-практичних рекомендацій щодо формування оптимальної моделі розвитку малої відкритої економіки Йорданії у системі світового господарства, що розкривається у наступних положеннях:

Удосконалено:

– теоретичні підходи до визначення двоїстої сутності поняття малої відкритої економіки авторський вклад в розуміння якої полягає в доповненні до загальноприйнятої економіко-математичної моделі системи специфічних (унікальних для кожної країни) параметрів розвитку продуктивних сил та інституційного середовища, які, на відміну від великої відкритої економіки, не завжди відображають ступінь впливу країни на світові господарські процеси, але водночас виступають необхідною детермінантою ступеня її відкритості;

– пріоритетні напрямки розвитку Королівства Йорданія як малої відкритої економіки, які дістали своє відображення в розробленій автором трирівневої концепт-стратегії, що включає: 1) доміанти економічного розвитку і ризики вразливості, продуковані глобальними процесами лібералізації, з урахуванням національної специфіки розвитку – обмежених ресурсів, проведеної макроекономічної політики та функціонування інституцій; 2) сукупність трансформаційних компонентів, що визначають економічний потенціал країни і подальші можливості в досягненні більшої відкритості економіки; 3) очікувані результати, що передбачають гармонійне досягнення основних цілей економічного розвитку країни, а також посильний внесок Королівства Йорданії у вирішення глобальних проблем регіону і світового господарства;

Отримали подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат у визначенні «відкритої економіки» за рахунок введення додаткового (графічного) інструментарію для вимірювання ступеня відкритості економіки за п'ятьма напрямками від автаркії до повної відкритості економіки: свобода переміщення товарів і послуг, капіталів, робочої сили, технологій та інтелектуальних продуктів, обміну валют. Запропоновано тезу, що ступінь відкритості малої економіки визначається рівнем розвитку внутрішніх факторів виробництва, економічною ефективністю реалізації принципу зовнішнього доповнення і здатністю національної економіки до структурних змін під впливом зовнішніх факторів світового господарства. Чим вище ступінь відкритості малої економіки (де факто), тим сильніше її вплив у світовому господарстві;

– підходи до кількісної оцінки відкритості економіки Йорданії через систему глобальних рейтингів та індексів країн; виявлено, що країни (зокрема, Йорданія та Ізраїль) як малі відкриті економіки де-юре є близькими за вихідними умовами функціонування, але де-факто істотно відрізняються результатами економічного розвитку, що обумовлено інноваційною спрямованістю і високою продуктивністю праці останнього при значній природно-ресурсній обмеженості національного господарства;

– дослідження причинно-наслідкових зв'язків між темпами економічного зростання країни, галузевою структурою економіки та статтями платіжного балансу Королівства Йорданія. Визначена макроекономічна суперечливість у формуванні платіжного балансу країни, в якому основною статтею, що його формує, є золотовалютні резерви, які наповнюються не за рахунок операцій з міжнародним капіталом, а за рахунок трансфертів з-за кордону від міжнародних організацій, установ і приватних осіб, що сильніше поглиблює диспропорції в галузевій структурі Королівства Йорданії, незважаючи на стабільний валютний курс;

– обґрунтування щодо реформування національної економіки Королівства Йорданії у напрямку багатовекторної лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків з розвитком інвестиційно-інноваційної складової. Розвиваючи багатосторонню співпрацю з великими економіками за рахунок використання переваг політичної стабільності та геополітичного положення, Королівство Йорданія зможе в короткостроковій перспективі розширити обсяг реекспортних операцій, що поліпшить баланс торговельних операцій країни, в середньостроковій – зменшити галузеві диспропорції, що приверне іноземні інвестиції, а в довгостроковій – визначити відповідне місце і роль у міжнародному поділі праці.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що викладені автором у дисертаційній роботі теоретичні положення та практичні рекомендації є базисом для формування якісно нової моделі розвитку малої відкритої економіки Королівства Йорданії у системі світового господарювання. На рівні державних органів регулювання економіки Королівства Йорданії запропонована автором концепт-стратегія розвитку

малої відкритої економіки дає можливість збільшити позитивні результати включення країни в регіональну та міжнародну системи господарювання.

Основні результати були використані: Департаментом економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації – при підготовці аналітичних матеріалів з питань розробки напрямів зовнішньоекономічної політики України (довідка № 10-23-4/726 від 12.02.2014); Йорданською митницею – у впровадженні організаційних змін в роботі митниці (довідка № 18-02 від 20.02.2014); ПП «Філадельфія-Амро» – в аналітичній роботі при визначенні тенденцій розвитку сфери послуг в Йорданії (довідка № 162/56 від 16.02.2014); Харківським національним університетом ім. В.Н. Каразіна – у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Міжнародні економічні відносини» і «Світова економіка» (довідка № 4002109 від 05.02.2014).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою. Наукові положення, висновки і рекомендації, які викладені в дисертації та публікаціях і виносяться на захист, отримані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення та висновки, отримані в результаті дисертаційного дослідження, доповідались автором і отримали схвалення на міжнародних науково-практичних семінарах і конференціях, а саме: VI науково-практичній конференції молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу» (11 грудня 2010 р., м. Харків), міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Организационно-экономические проблемы регионального развития в современных условиях» (29 квітня 2011 р., г. Сімферополь), III – Міжнародній науково-практичній конференції «Україна в системі світових економічних процесів» (15-16 грудня 2011 р., Харків), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку світової економіки» (14 грудня 2012 р., Харків), міжнародній науково-практичній конференції «Современные проблемы социально-экономического развития России», (1 березня 2013 г. – Белгород), V міжнародній науково-практичній конференції «Україна в системі світових економічних процесів» (27-28 вересня 2013 р., Харків).

Публікації. Основні положення і результати дослідження викладені автором у 12 наукових працях з яких: 6 статей опубліковані у наукових фахових виданнях та 6 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 2,1 д.а., з яких здобувачу належить 1,7 д.а.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (194 найменування) та 5 додатків загальним обсягом 212 сторінок. Основний текст дисертації викладений на 185 сторінках, який включає 21 таблицю та 32 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, розкрито його мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретичні засади дослідження малої відкритої економіки**» узагальнено та систематизовано теоретичні підходи щодо дослідження відкритих економік у світовому господарстві; розкрито економічну сутність поняття відкритості економіки, а також критерії виокремлення малої відкритої економіки у світовому господарстві; визначено теоретичні аспекти формування напрямів макроекономічної політики малої відкритої економіки Королівства Йорданії в умовах глобалізації.

Обґрунтовано, що в сучасних умовах глобалізації для визначення ролі і місця країни в системі світового господарства однією з головних характеристик є ступінь відкритості економіки. Одним із теоретичних підходів, що може охарактеризувати рівень відкритої економіки, є її протиставлення автаркії. З цієї позиції запропоновано графічний інструментарій для вимірювання ступеня відкритості від автаркії до повної відкритості економіки. (рис. 1).

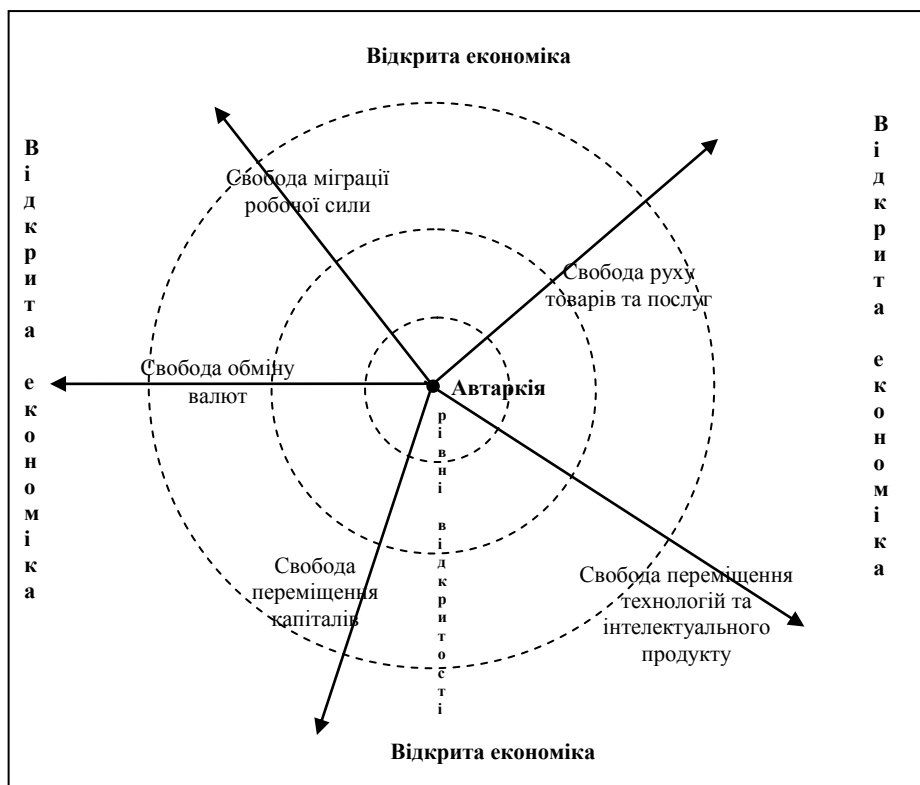

Рис. 1. Експозиція автаркії та відкритої економіки в системі міжнародних економічних відносин

Джерело: побудовано автором.

На відміну від класичних підходів, де рівень відкритості економіки визначається ступенем включеності країни до світової торгівлі та міжнародного поділу праці, запропоновано його оцінювання за п'ятьма

напрямами: свобода переміщення товарів і послуг, капіталів, робочої сили, технологій та інтелектуальних продуктів, обміну валют. Наголошено, що кожна країна на різних етапах свого соціально-економічного розвитку досягає певного рівня відкритості за кожним напрямом взаємодії зі світовим господарством.

Віднесення тієї чи іншої країни до малої відкритої економіки в науковому обговоренні залишається дискусійним питанням, що пов'язано з двоїстим розумінням його сутності (рис. 2). З одного боку в науковій практиці існує теоретична модель малої відкритої економіки, яка побудована на основних функціональних залежностях в національному господарстві і в якій первісно задається рівність певних ендогенних і екзогенних параметрів в залежності від умов світової економіки. З іншого боку реалії розвитку національних економік зумовлюють багатогранність специфічних характеристик і каналів взаємодії зі світовим господарством, які необхідно враховувати при визначенні відкритості економіки.

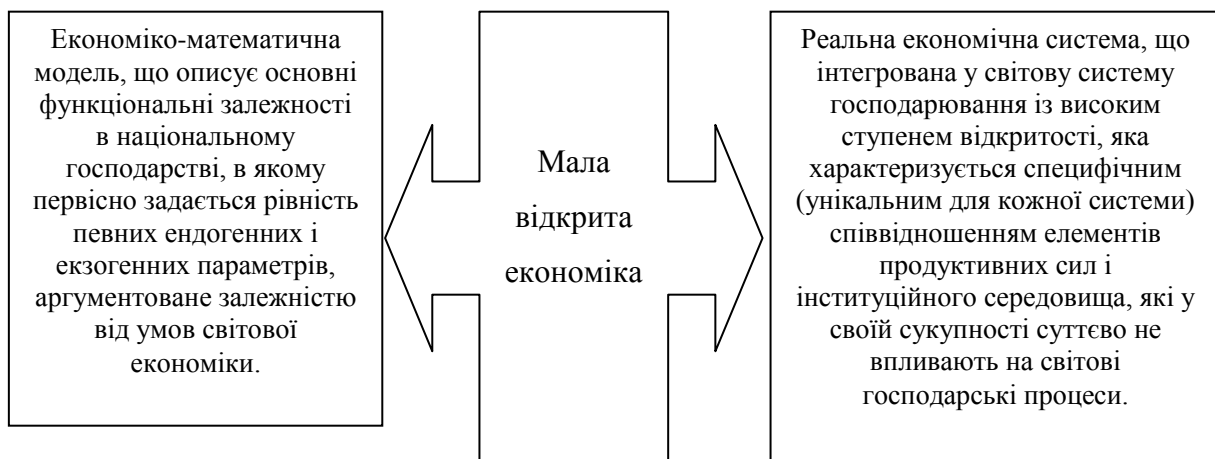

Рис. 2. Двоїста сутність поняття «мала відкрита економіка»

Джерело: побудовано автором.

Якщо виходити з того, що відкритість економіки – це не тільки її зв'язок зі світовим господарством, але і її залежність від процесів, що відбуваються у світовому господарстві, то ступінь міжнародної мобільності капіталів, у тому числі короткострокових, має бути врахована при визначенні ступеня відкритості національної економіки. В цьому контексті для оцінки економіки Королівства Йорданії як малої відкритої економіки використано модель малої відкритої економіки Манделла-Флемінга, що віддзеркалює вплив ступеня мобільності міжнародного капіталу при певних режимах валютного курсу на макроекономічну політику країни, яка визначає напрямки економічної відкритості економіки.

Обравши режим фіксованого валютного курсу при високій мобільності капіталу, в межах даної моделі Йорданія продемонструє ефективність різних видів макроекономічної політики, зокрема поєднання експансіоністської фіскальної та рестрикційної кредитно-грошової політики при збереженні фіксованого валютного курсу. Згідно моделі Манделла-Флемінга результати стимулюючої політики Йорданії напряму залежать від валових потоків

капіталу, тобто припливу і відпливу (зобов'язань і активів). Порівняльна перевага монетарної політики Йорданії пов'язана із стабільністю функціонування банківської системи і значним портфелем фінансових послуг при загальній тенденції до зниження процентної ставки, а бюджетно-податкова політика спрямована на стимулювання сукупного попиту через регулювання рівня державних витрат.

Втім формування макроекономічної політики Йорданії виходить за межі теоретичної моделі Манделла-Флемінга, оскільки вона, по-перше, розрахована на короткострокове регулювання, а по-друге, абстрагується від специфічних характеристик розвитку національної економіки. Так, в останні п'ятнадцять років Йорданія проводить політику лібералізації зовнішньоекономічних відносин, спрямовану, в тому числі, і на зняття зовнішньоторговельних обмежень, що пов'язано з об'єктивними умовами економічного розвитку малої країни.

У довгостроковому періоді економічне зростання Йорданії залежить від проведення структурних перетворень, підвищення ефективності використання національних ресурсів, підвищення продуктивності, конкурентоспроможності національної продукції на світових ринках, а також впровадження новітньої техніки і технологій, що, однак, не зменшує роль теоретичної моделі Манделла-Флемінга щодо макроекономічної адаптації Королівства Йорданії до умов глобальної економіки.

У другому розділі «Детермінанти розвитку малої економіки Йорданії в умовах глобалізації» досліджено роль ресурсного чинника у розвитку малої відкритої економіки Йорданії та її місце у світовій господарській системі; проаналізовано вплив процесів лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків на напрями розвитку економіки Йорданії; виявлені особливості проведення макроекономічної політики Королівства Йорданії в контексті відкритості національної економіки

На основі аналізу ресурсного потенціалу Королівства Йорданії встановлено, що для країни характерний значний дисбаланс у забезпеченні природними та людськими ресурсами на користь останніх. Існуючі природні ресурси звужують можливості розвитку сільського господарства і промислового виробництва.

Специфічні природно-кліматичні умови Йорданії сформували унікальний рекреаційний потенціал, завдяки якому активно розвивається міжнародний туризм, що зумовлює позитивну динаміку суміжних галузей: медицини, транспорту та інших. Внесок туристичної галузі в економічний розвиток країни у цілому вище середніх показників по світовій економіці: прямий внесок у ВВП Йорданії – 7,7% (середньосвітове значення – 5,2%); прямий внесок у зайнятість населення – 16,9% (середньосвітове значення – 13,6%), частка експорту, пов'язаного із прибуттям туристів у загальному експорті країни – 25,8% (середньосвітове значення – 5,2%).

Автором обґрунтовано, що людські та рекреаційні ресурси є ключовими характеристиками, що визначають потенціал економічного розвитку країни та її інтеграції у світову систему господарювання. Людські ресурси забезпечують

розвиток найбільш динамічних галузей національної економіки та формують доходи Йорданії за її межами у вигляді грошових переказів трудових мігрантів, приток яких залежить від динаміки розвитку енергетичного сектора країн Близького Сходу. Більшість йорданських трудових мігрантів представлена інженерно-технічними кадрами в країнах Близького Сходу, зокрема, в Саудівській Аравії.

Аналіз еволюції зовнішньоекономічних зв'язків Йорданії показав, що економічні відносини Королівства Йорданії зі світовим господарством характеризується зростаючою відкритістю. Перетворення Йорданії на одну з найбільш відкритих економік регіону пов'язано з реформами започаткованими у 1999 році і спрямованими на лібералізацію торговельного та інвестиційного режиму, приватизацію державних підприємств, а також впровадження сучасних норм та інститутів. Ключову роль у формуванні сучасних тенденцій розвитку зовнішньоторговельних зв'язків Йорданії зіграли угоди про вільну торгівлю, укладені на двосторонньому та на багатосторонньому рівнях, які в сукупності вплинули на динаміку її зовнішньоторговельних операцій. За період з 1999 по 2011 рр. товарообіг країни виріс приблизно в п'ять разів, при цьому традиційне переважання імпорту над експортом збільшилось майже в шість разів. Виявлено, що зростання імпорту створює перманенту загрозу розбалансування малої відкритої економіки Йорданії внаслідок недостатності джерел покриття дефіциту платіжного балансу (рис. 3).

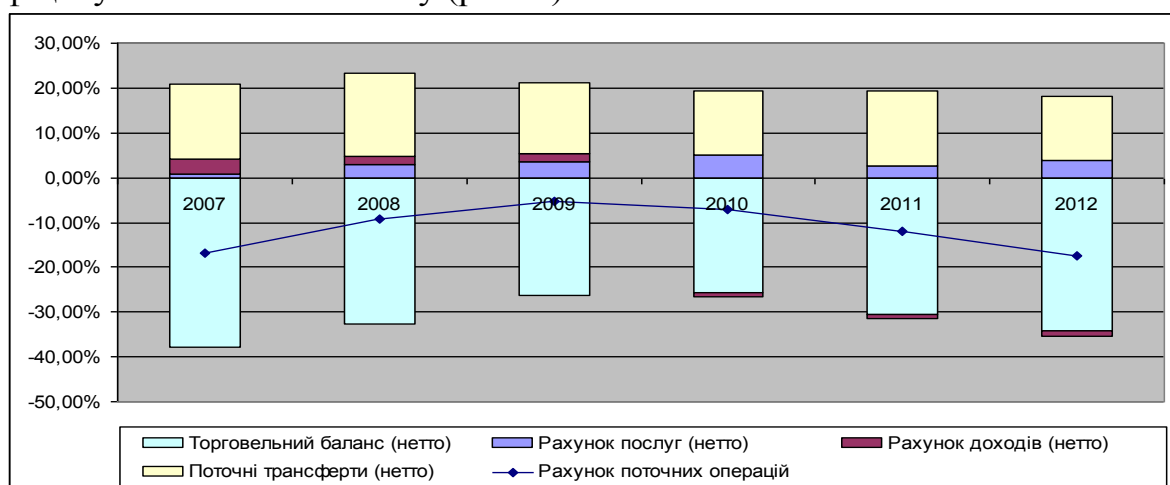

Рис. 3. Співвідношення основних показників платіжного балансу з ВВП Йорданії за період з 2007 по 2012 рр., млн JD.

Джерело: побудовано автором

Аналіз зовнішньої торгівлі Йорданії продемонстрував обмеженість товарної структури йорданського експорту, в якій переважають поставки одягу (15% від загального експорту), поташу (12%), фосфатів (9%) і фармакологічної продукції (7%), а також розкрив важливість реекспортних операцій, що здійснюються в йорданських вільних зонах, завдяки транзитній ролі Йорданії на Близькому Сході. Значна диверсифікованість товарної структури імпорту (окрім енергетичної складової) пояснюється як транзитною

роллю країни на Близькому Сході, так і значною залежністю від імпорту широкого спектру товарів. При цьому залежність економіки від імпорту енергоносіїв (близько 96% енергії, що споживає країна) та продовольства має хронічний характер та робить її вразливою в умовах волатильності світових цін.

Характерною рисою зовнішньоекономічних зв'язків Йорданії є регіональна орієнтація, яка у зовнішній торгівлі проявляється, з одного боку, переважанням країн Азії серед споживачів йорданського експорту, а з іншого, в регіональній енергозалежності йорданського імпорту. Водночас Йорданія розвиває міжнародне співробітництво за усіма географічними напрямками, намагаючись якнайбільше використовувати переваги зовнішньоекономічної лібералізації. У прямому іноземному інвестуванні в економіку Йорданії регіональна орієнтація проявляється в лідируючих позиціях арабських країн, яким належить більше половини вкладених капіталів. Наступними за значимістю прямими інвесторами до малої економіки є розвинені країни (США, Франція, Великобританія).

В ході дослідження встановлено зростаючу залежність економіки Йорданії від зовнішнього фінансування у вигляді грошових переказів мігрантів, ПШ, а також міжнародної допомоги, які визначають її зростання. Підкреслено, що грошові надходження з-за кордону не стали основою для побудови ефективної структури економіки. За рахунок залучених коштів в йорданській економіці було створено робочі місця, які не відповідають вимогам національної робочої сили та зайняті низькокваліфікованими робітниками-мігрантами з азійських країн. Виявлена неефективність використання національного людського капіталу пояснює факт того, що в період динамічного розвитку економіки Королівства Йорданії (2002–2006 рр.) при наявності прямого зв'язку між зростанням інфляції та економіки, зворотній зв'язок між інфляцією та рівнем безробіття відсутній.

Одним із найважливіших чинників, що визначає економічний розвиток країни, є фінансовий сектор, який Йорданія значно розвинула протягом останніх двадцяти років. Переживши найважчу кризу в 1989–90-х роках монетарні органи Йорданії значно вдосконалили застосування методів макроекономічної стабілізації в країні в умовах фіксованого курсу динара та вільного руху капіталу.

Аргументовано, що вибір на користь фіксації обмінного курсу і вільного руху капіталу в макроекономічній трилемі для йорданської економіки визначений об'єктивними умовами, що сформувалися під дією внутрішніх чинників, а також глобальних тенденцій розвитку валютно-кредитних відносин. Маючи вкрай обмежені можливості нарощування експорту і відчуваючи високу потребу в широкому спектрі імпортних товарів, Королівство Йорданія постійно стикається з необхідністю збалансування негативного зовнішньоторговельного сальдо. В цих умовах економіка змушена залучати іноземний капітал для вирівнювання платіжного балансу. В останнє десятиліття важливим джерелом економічного розвитку країни та вирівнювання платіжного балансу стали прямі іноземні інвестиції, які вдалося

залучити в економіку за рахунок приватизації, проте її ресурс у цей час майже вичерпано і країна потребує інших джерел залучення міжнародного капіталу.

Таким чином, проведене реформування докорінно не змінило джерел економічного зростання країни: економіка як і раніше перебуває в залежності від грошових надходжень трудових мігрантів, міжнародної допомоги, а також капіталів іноземців, що мігрують до Королівства Йорданії в періоди регіональних потрясінь з сусідніх країн.

У третьому розділі роботи «Перспективи розвитку малої відкритої економіки Йорданії в системі світового господарства» побудовано макроекономічну модель зовнішньоекономічних операцій у платіжному балансі малої відкритої економіки Йорданії та розроблено концепт-стратегію розвитку країни з урахуванням глобальних викликів світової економіки та перспектив розвитку міжнародного співробітництва.

У ході дослідження виявлено, що перспективи розвитку малої відкритої економіки Йорданії і напрями міжнародного співробітництва із світовим господарством визначаються системою чинників: ендогенних (обмеженість природних ресурсів, значна диспропорція факторів виробництва, недосконала структура економіки з точки зору зайнятості населення) та екзогенних (регіональна нестабільність, світові економічні цикли, залежність від зовнішніх фінансових надходжень).

Для визначення причинно-наслідкових зв'язків між темпами економічного зростання країни, галузевою структурою економіки та статтями платіжного балансу Королівства Йорданія було проведено регресійний аналіз та оцінено таку теоретичну макромодель:

$$Y_{\text{GDP}} = f(X1_{\text{ca}} + X2_{\text{services}} + X3_{\text{trade}} + X4_{\text{transfers}}) + \varepsilon, \quad (1)$$

де Y_{GDP} – ВВП Йорданії; $X1_{\text{ca}}$ – поточний рахунок платіжного балансу Йорданії; $X2_{\text{services}}$ – обсяг торгівлі послугами Йорданії; $X3_{\text{trade}}$ – обсяг торгівлі товарами Йорданії; $X4_{\text{transfers}}$ – поточні трансферти платіжного балансу Йорданії.

Встановлено причинно-наслідковий зв'язок між зростанням ВВП та золотовалютними резервами Йорданії, поповнення яких залежить від поточних трансфертів з-за кордону.

Автор наголошує, що в умовах малої відкритої економіки, в якій головним чинником, що визначає напрямок руху капіталу є різниця між світовою і внутрішньою ставкою відсотка, в довгостроковому періоді на тлі недостатніх доходів, створюваних йорданською економікою, зростає ризик боргової залежності держави. Системність проблеми економічного розвитку і макроекономічного регулювання економіки Йорданії виявляється у подвійному хронічному дефіциті – державного бюджету і рахунку поточних операцій в платіжному балансі країни.

Для розв'язання даної проблеми запропоновано проведення структурної перебудови економіки Йорданії, яка має акцентувати увагу на ефективному використанні потенціалу національної економіки і створенні робочих місць

ефективних з точки зору продуктивності праці. Така перебудова передбачає інноваційний розвиток галузей, що мають найбільший потенціал прибутковості в країні: фармакологія, медицина, біотехнології, косметологія, ІТ-сектор, міжнародний туризм; а також тих галузей, що спрямовані на розв'язання продовольчої та енергетичної проблем в економіці: альтернативна енергетика, водопостачання, сільське господарство, зокрема розвиток тваринництва та систем аерації.

Задля обґрунтування ключової ролі інноваційної перебудови в економічному розвитку малої відкритої економіки, що значно обмежена природними ресурсами, проведено порівняльну оцінку глобальних індексів Йорданії та Ізраїлю. Показано, що близька за вихідним умовам функціонування економіка Ізраїлю, перевершує Королівство Йорданію за індексом глобальної конкурентоспроможності, індексом розвитку людського потенціалу та рівнем економічного розвитку, що обумовлено інноваційною спрямованістю економічного розвитку. Доведено, що в існуючих економічних реаліях йорданської економіки поряд зі структурними реформами необхідне поліпшення ділового середовища, накопичення людського капіталу і підвищення глобальної конкурентоспроможності країни. Інноваційна перебудова може забезпечити країні більш вищий рівень глобальної конкурентоспроможності та залучення міжнародного капіталу до економіки країни.

Зроблено висновок, що інвестиційно-інноваційну трансформацію та розвиток міжнародного співробітництва Королівства Йорданії необхідно зорієнтувати на вирішення низки пріоритетних завдань: розвиток галузей, що створюють найбільшу додану вартість в економіці; максимальне використання національних трудових ресурсів для розвитку національної економіки; розвиток альтернативної та атомної енергетики; вирішення еколого-економічних проблем, пов'язаних із перенаселеністю міст; забезпечення екологічно безпечного розвитку видобувного сектора економіки; збереження сільськогосподарських угідь, впровадження альтернативних методів розвитку сільгоспвиробництва; подальший розвиток і розширення сфери нефінансових послуг.

Особливе місце у вирішенні завдань економічного розвитку Йорданії має зайняти розбудова «зеленої» економіки, зокрема, у вирішенні питань водного та енергетичного забезпечення, а також використання ресурсів Мертвого моря.

В умовах глобалізації пріоритетні напрямки економічного розвитку малої країни повинні органічно поєднуватись із моделлю її залучення до системи світового господарства. За результатами дослідження розроблено концепт-стратегію розвитку малої відкритої економіки Йорданії в системі світового господарства, яка передбачає гармонійне досягнення основних цілей економічного розвитку країни, а також посильний внесок малої економіки у вирішення глобальних проблем регіону і світового господарства в цілому (рис. 4).

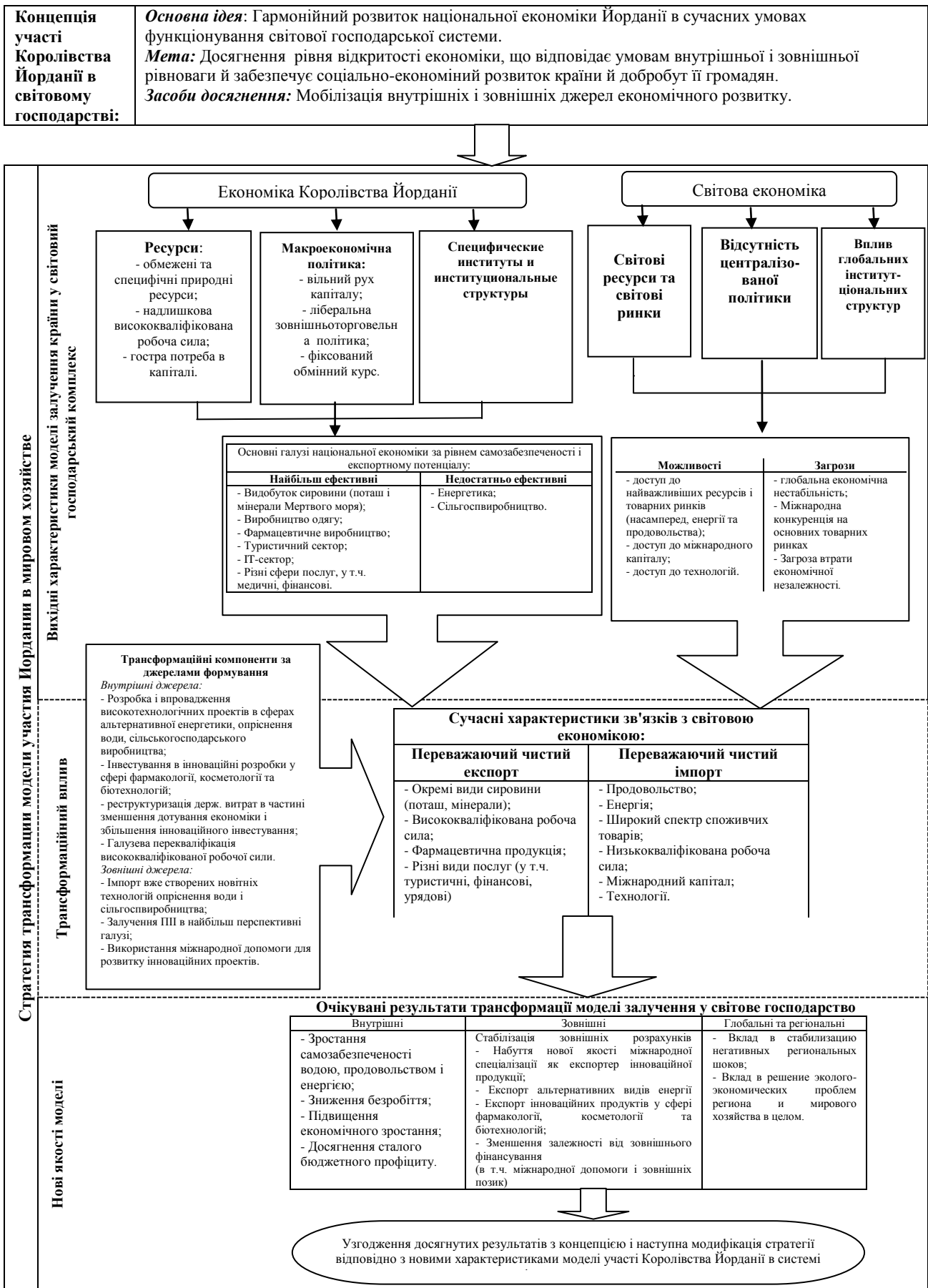

Рис. 4. Концепт-стратегія розвитку малої відкритої економіки Королівства Йорданії в системі світового господарства

Джерело: побудовано автором

Запропонована концепт-стратегія розвитку малої відкритої економіки Йорданії в системі світового господарства є гнучким поновлюваним інструментом її адаптації до мінливих умов глобальної економіки.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі наукового обґрунтування теоретико-методологічних положень дослідження малих відкритих економік запропоновано авторське вирішення важливого наукового завдання, а саме розроблено практичні рекомендації щодо формування оптимальної моделі розвитку малої відкритої економіки Йорданії в системі світового господарства. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

1. На основі узагальнення теоретичних підходів щодо дослідження відкритих економік, обґрунтовано, що ступінь відкритості національної економіки знаходиться в прямій залежності від зовнішньоекономічної політики країни за всіма напрямками її взаємодії зі світовим господарством. У сучасних умовах функціонування світового господарства оцінку ступеня відкритості національної економіки запропоновано здійснювати за п'ятьма ключовими напрямками: переміщення товарів і послуг, рух капіталів, робочої сили, технологій та інтелектуальних продуктів, а також валютно-курсової політики.

Розкриття двоїстої сутності терміна «мала відкрита економіка» дало можливість сформулювати методологічні підходи щодо визначення відкритості економіки через застосування загальноприйнятої економіко-математичної моделі доповненою системою специфічних показників соціально-економічного і історичного розвитку країни.

2. Встановлено, що в сучасній системі світового господарства розвиток малих відкритих економік відбувається в рамках моделей, що виникли в ході координації дій великих економік. Вимушене прийняття цих моделей, які несуть в собі небезпеку недосконалості глобальної фінансової системи, не залишає малим економікам значного вибору в підходах щодо формування макроекономічної політики.

З усього різноманіття моделей для відкритих економік найбільше практичне значення для адаптації малих економік, зокрема економіки Королівства Йорданії, в умовах глобалізації має модель малої відкритої економіки Манделла-Флемінга, згідно з якою можливості адаптації малої економіки в умовах відкритості через узгодження зовнішньої і внутрішньої рівноваги залежать від встановленого режиму обмінного курсу. В межах даної моделі обрання режиму фіксованого валютного курсу при високій мобільності капіталу підтвердило доцільність запроваджуваної макроекономічної політики Королівства Йорданії – поєднання експансіоністської фіскальної та рестриктивної кредитно-грошової політики. Втім економічні реалії Йорданії виходять за межі теоретичної моделі Флемінга-Манделла, оскільки остання розрахована на короткострокове регулювання, та абстрагується від специфічних характеристик розвитку національної економіки.

3. Дослідження ролі ресурсного фактору в розвитку Королівства Йорданії виявило значні факторні і структурні диспропорції в малій економіці, які зумовили гостру необхідність переходу до відкритої моделі її розвитку.

Встановлено, що людські та рекреаційні ресурси визначають потенціал економічного розвитку Йорданії та її інтеграції у світову систему господарювання. Людські ресурси вносять значний внесок у розвиток Йорданії як усередині економіки країни, забезпечуючи розвиток найбільш динамічних галузей, так і за її межами за рахунок грошових переказів трудових мігрантів, які мають особливе значення у формуванні доходів Йорданії. Наявність рекреаційних ресурсів визначила міжнародну спеціалізацію Йорданії в світовому господарстві в якості постачальника туристичних послуг. За таких умов сфера послуг в Йорданії стала основою розвитку реального сектора економіки, в якій туристичний сектор виступає лідером, що стимулює позитивну динаміку суміжних галузей.

4. Аналіз впливу лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків на напрями розвитку економіки Йорданії показав, що лібералізація активізувала різні форми мобільності в малій економіці Йорданії і сприяла появі нових тенденцій її розвитку. Внаслідок лібералізації та реформування національної економіки відбулося зростання товарообміну, яке охарактеризувалося різким перевищенням імпорту над експортом; відбулося зростання прямих іноземних інвестицій в економіку. Залучення додаткових інвестицій дало поштовх для створення нових робочих місць, які втім здебільшого не відповідають якості національної робочої сили, в результаті чого країна відчула приплив низькокваліфікованої робочої сили з країн Азії при збереженні відтоку йорданських висококваліфікованих фахівців за кордон.

Загалом результати руху людських ресурсів в йорданській економіці суперечливі: з одного боку, вони забезпечують країні приплив грошових трансфертів (які вносять істотний внесок у вирівнювання сальдо поточних операцій в платіжному балансі), а з іншого, внаслідок заміщення висококваліфікованої робочої сили менш кваліфікованою, демонструють неефективність використання національного людського капіталу.

5. Встановлено, що в умовах розширення відкритості світовому господарству зовнішньоекономічні зв'язки Йорданії продовжують носити переважно регіонально-орієнтований характер, як в частині торговельних та інвестиційних потоків, так і в частині руху людських ресурсів. Значна роль у зовнішньоекономічних зв'язках Йорданії належить арабським країнам, що пов'язано із допоміжною роллю її економіки по відношенню до більших економік регіону, які є основним джерелом фінансових надходжень в малу економіку, поставок енергоносіїв, а також робочих місць для йорданських висококваліфікованих фахівців. Арабські країни лідирують також в якості споживачів туристичних послуг Йорданії.

Відносно новою характерною рисою зовнішньоекономічних відносин Йорданії стає зростаюча багатовекторна лібералізація зовнішньоекономічних відносин, в ході якої Королівство розширює міжнародне співробітництво в

різних сферах з такими конкуруючими в світовому господарстві суб'єктами як США, ЄС і Росія. Гнучка зовнішньоекономічна політика дозволяє Королівству однаковою мірою відкрити свої ринки, як для розвинених країн заходу, так і для регіональних сусідів, отримуючи при цьому переваги відкритості їхніх ринків. Зворотною стороною даного процесу стала зростаюча залежність від зовнішнього фінансування у вигляді грошових переказів мігрантів, притоку ПШ, а також міжнародної допомоги, які визначають зростання економіки.

6. В ході дослідження особливостей проведення макроекономічної політики Королівства Йорданії, встановлено, що незважаючи на суперечливі тенденції в ході економічних реформ, пов'язаних із зовнішньоекономічною лібералізацією, йорданська економіка помітно відновилася і набула відносної макроекономічної стабільності, яка втім виявилася дуже крихкою як внаслідок внутрішніх дисбалансів, так і під впливом зовнішніх шоків.

Наголошено, що регіональна політична нестабільність є одним з найважливіших чинників макроекономічної дестабілізації в Йорданії, який впливає в усіх напрямках зовнішньоекономічних зв'язків малої відкритої економіки. Водночас, політична стабільність в Йорданії разом із її геополітичним становищем створює країні додаткові можливості для отримання економічних переваг в регіоні, зокрема, у вигляді залучення іноземних інвестицій з близькосхідного регіону, а також реекспортних операцій внаслідок високого ступеня відкритості малої економіки. Реекспортні операції вносять незначний внесок у підтримання торговельного балансу Йорданії, втім як іноземні інвестиції є ключовим аспектом макроекономічного балансування малої економіки.

7. Ретроспективний аналіз стану платіжного балансу Королівства Йорданії показав, що у платіжному балансі країни у зв'язку з лібералізацією зовнішньоекономічних відносин рух інвестиційних потоків приніс більше позитивних результатів для економіки Йорданії, ніж динаміка зовнішньої торгівлі. Однак, компенсування дисбалансів поточного рахунку платіжного балансу за рахунок припливу капіталу представляє високу загрозу для економіки країни. Підтримання відносно великої кількості валютних резервів для протистояння можливому відтоку короткострокового капіталу має велике значення для утримання фіксованого обмінного курсу та збереження макроекономічної стабільності. Хронічне негативне сальдо поточних операцій платіжного балансу при одночасному хронічному бюджетному дефіциті в країні свідчить про тривалу проблему недосяжності необхідного рівня доходу в економіці.

Для визначення впливу статей платіжного балансу на ВВП Йорданії було проведено регресійний аналіз в ході якого встановлено, що зростання ВВП свідчить про тісний причинно-наслідкового зв'язку із золотовалютними резервами Йорданії. Така поведінка змінних пов'язана із виваженою політикою Центрального банку Йорданії і прагненням поповнювати золотовалютні резерви для стабільності національної валюти при одночасній асиметрії торгового балансу країни. Встановлено причинний зв'язок між

поточними трансфертами з-за кордону і поповненням золотовалютних резервів країни, що ще раз підтверджує особливий характер формування платіжного балансу Йорданії. На підставі отриманих результатів виявлено зовнішні джерела поповнення золотовалютних резервів Йорданії.

8. Обґрунтовано пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку Королівства Йорданії, враховуючи сучасні тенденції розвитку світового господарства, які висувають в якості глобальних пріоритетів розвиток економіки знань і «зеленої» економіки та вимагають від малих економік динамічних трансформацій в цьому напрямі, оскільки в умовах глобалізації будь-яке відставання посилює уразливість малої економіки. Доведено, що адекватною відповіддю малої відкритої економіки Йорданії на зростаючі виклики глобальної економіки має стати накопичення людського капіталу та формування ефективних шляхів його застосування всередині економіки. Людський капітал в малій відкритій економіці має стати засобом залучення іноземного фізичного капіталу, а також об'єктом внутрішнього інвестування, як на рівні держави, так і на рівні приватного бізнесу.

Розв'язання найважливіших проблем розвитку малої країни полягає у структурній перебудові економіки, що передбачає інноваційний розвиток галузей, які мають найбільший потенціал прибутковості в економіці Йорданії. У зв'язку з цим пріоритетними галузями в економіці Йорданії мають стати фармакологія, медицина, біотехнології, косметологія, ІТ-сектор, а також альтернативна енергетика. Виходячи з особливостей природно-кліматичних умов країни, в якості важливих сфер інноваційних розробок в країні слід виділити сільське господарство, а також різні види тваринництва. Крім того, доцільно розширення сфери нефінансових послуг, зокрема, в туризмі та медицині, в яких інноваційні розробки також відіграють важливу роль. Обираючи інноваційний шлях розвитку, Королівство Йорданія має можливість переформувати існуючу модель залучення до світогосподарського комплексу в якості допоміжної економіки до більших економік регіону, яка строго залежить від тенденцій їхнього розвитку.

9. На основі визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку та перспективних напрямів розвитку міжнародного співробітництва Йорданії розроблено трирівневу концепт-стратегію розвитку країни. На рівні вихідних характеристик моделі залучення країни у світовий господарський комплекс запропонована концепт-стратегія охоплює перелік глобальних можливостей і загроз, які можуть виникнути в процесі лібералізації, з урахуванням національної специфіки розвитку – обмежених ресурсів, проведеної макроекономічної політики та функціонування інституцій. На рівні трансформаційного впливу в концепт-стратегії запропоновано сукупність трансформаційних компонентів, що визначають економічний потенціал країни і подальші можливості в досягненні більшої відкритості економіки. На рівні нової якості моделі визначено очікувані результати, що передбачають гармонійне досягнення основних цілей економічного розвитку країни, а також посильний внесок Королівства Йорданії у вирішення глобальних проблем регіону і світового господарства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових виданнях іноземних держав:

1. Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак. Международный туризм: большие перспективы малой открытой экономики Иордании [Электронный ресурс] // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 6. – Режим доступа: www.science-education.ru/113-11035.

Публікації у наукових фахових виданнях:

2. Аль Арабият Ра'ад. Иордания в системе мирохозяйственных связей: характерные черты национальной экономики / Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак, Гасим С. // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Харків. Серія «Економічні науки». – Том XIII, № 1, 2010. – С.22-27. *(Особистий внесок дисертанта: визначені специфічні риси економіки Йорданії, проаналізовано зовнішню торгівлю країни за основними зовнішньоторговельними партнерами і товарною структурою).*

3. Аль Арабият Ра'ад. Платежный баланс малой открытой экономики: проблемы анализа на примере Иордании / Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак // Научный журнал «Культура народов Причерноморья», 2012. – № 237. – С. 7-13.

4. Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак. Практические аспекты макроэкономического регулирования малой открытой экономики на примере Иордании / Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак, Гасим С. // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Харків. Серія «Економічні науки». – Том XVI, № 1-2, 2013. – С.111-116. *(Особистий внесок дисертанта: обґрунтування доцільності застосування стратегії макроекономічної стабілізації в економіці Йорданії на основі розширення потенціалу національної економіки та створення робочих місць, ефективних з точки зору якості робочої сили Йорданії).*

5. Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак. Проблемы и перспективы развития малой открытой экономики Иордании в контексте факторных и структурных диспропорций / Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак, Гасим С. // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Харків. Серія «Економічні науки». – Том XVI, № 3, 2013. – С.13-17. *(Особистий внесок дисертанта: проаналізовано основні проблеми розвитку економіки Королівства Йорданії, охарактеризовані перспективні проекти в йорданській економіці, що започатковані за участю з іноземними компаніями та міжнародними організаціями).*

6. Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак. Характер и современные тенденции развития внешней торговли малой открытой экономики Иордании / Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Економічна серія. – 2013. – № 1047. – С.138-179.

Публікації в інших виданнях:

7. Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак. Иордания в системе мирохозяйственных связей / Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак // Матеріали VI науково-практичної конференції молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу» 11 грудня 2010 року. – Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2010. – С. 108-109.

8. Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак. Состояние экономического развития Иордании в контексте влияния глобальных и региональных факторов / Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак // Сборник материалов международной научно-практической конференции молодых ученых, аспирантов и студентов «Организационно-экономические проблемы регионального развития в современных условиях», 29 апреля 2011 г. – Симферополь: Таврический национальный университет имени В.И. Вернадского, Украина, 2011 – С.23-24.

9. Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак. К вопросу об экспозиции открытой экономики в системе международных экономических отношений / Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак // III – Міжнародна науково-практична конференція «Україна в системі світових економічних процесів», 15-16 грудня 2011 р. – Харків: Міжнародний Слов'янський університет. Харків, Україна, 2011 – С.14-16.

10. Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак. Либерализации внешнеэкономических отношений Иордании: стратегия открытости малой экономики / Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак // Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку світової економіки» 14 грудня 2012 р. – Харків: ХНАДУ, 2012. – С. 57-59.

11. Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак. Дилемма открытости малой экономики в мировой хозяйственной системе на примере Иордании / Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак. // Материалы Международной научно-практической конференции «Современные проблемы социально-экономического развития России», 1 марта 2013 г. – Белгород, 2013 – С.298-300.

12. Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак. Проблеми та протиріччя економічного зростання малої відкритої економіки Йорданії / Аль Арабият Ра'ад Абдель Раззак, Гасім С. // Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції «Україна в системі світових економічних процесів», 27-28 вересня 2013 р. – Харків: Міжнародний Слов'янський університет. Харків, 2013. – С. 79-81. *(Особистий внесок дисертанта: досліджені чинники економічного зростання в Йорданії, виявлено конфлікт між рівнем освіченості робочої сили на ринку праці Йорданії і структурою національної економіки).*

АННОТАЦИЯ

Ра'ад Абдель Раззак А. Аль Арабият. Развитие Королевства Иордании как малой открытой экономики в системе мирового хозяйства.
– Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина Министерства образования и науки Украины, Харьков, 2014.

Диссертационная работа посвящена разработке практических рекомендаций по формированию оптимальной модели развития малой открытой экономики Иордании в системе мирового хозяйства.

В работе рассмотрены теоретические подходы к исследованию открытых экономик в мировом хозяйстве. Исследованы теоретические модели малой открытой экономики и теоретические аспекты формирования направлений макроэкономической политики малой открытой экономики Королевства Иордании в условиях глобализации.

Определена роль ресурсного фактора в развитии малой открытой экономики Иордании и охарактеризовано ее место в мировой хозяйственной системе. Проведен анализ влияния процессов либерализации внешнеэкономических связей на направления развития экономики Иордании. Выявлены особенности проведения макроэкономической политики Королевства Иордании в контексте открытости национальной экономики.

Выявлены причинно-следственные связи между темпами экономического роста страны, отраслевой структурой экономики и статьями платежного баланса Королевства Иордания. Обоснована ключевая роль инновационной направленности в экономическом развитии малой открытой экономики значительно ограниченной природными ресурсами. Предложена концепт-стратегия развития малой открытой экономики Иордании в системе мирового хозяйства.

Ключевые слова: малая открытая экономика, Королевство Иордания, экономический потенциал, открытость экономики, человеческий капитал, глобальная конкурентоспособность, инновационное развитие.

АНОТАЦІЯ

Ра'ад Абдель Раззак А. Аль Арабіят. Розвиток Королівства Йорданії як малої відкритої економіки в системі світового господарства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2014.

Дисертаційна робота присвячена розробці практичних рекомендацій щодо формування оптимальної моделі розвитку малої відкритої економіки Йорданії в системі світового господарства.

У роботі розглянуто теоретичні підходи до дослідження відкритих економік у світовому господарстві. Досліджено теоретичні моделі малої

відкритої економіки та теоретичні аспекти формування напрямків макроекономічної політики малої відкритої економіки Королівства Йорданії в умовах глобалізації.

Визначено роль ресурсного чинника у розвитку малої відкритої економіки Йорданії та охарактеризовано її місце в світовій господарській системі. Проведено аналіз впливу процесів лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків на напрями розвитку економіки Йорданії. Досліджено особливості проведення макроекономічної політики Королівства Йорданії в контексті відкритості національної економіки.

Виявлені причинно-наслідкові зв'язки між темпами економічного зростання країни, галузевою структурою економіки та статтями платіжного балансу Королівства Йорданія. Обґрунтовано ключову роль інноваційної спрямованості в економічному розвитку малої відкритої економіки, що значно обмежена природними ресурсами. Запропоновано концепт-стратегія розвитку малої відкритої економіки Йорданії в системі світового господарства.

Ключові слова: мала відкрита економіка, Королівство Йорданія, економічний потенціал, відкритість економіки, людський капітал, глобальна конкурентоспроможність, інноваційний розвиток.

ABSTRACT

Ra'ad Abdel Razzaq A. Alarabiat. Development of the Kingdom of Jordan as a small open economy in the world economy. – Manuscript.

Dissertation for the scientific degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – V. N. Karazin Kharkiv National University of Ministry of Education and Science of Ukraine, 2014.

The dissertation is devoted to the development of practical recommendations regarding creation of an optimal model of development of a small open economy of Jordan in the world economy.

The thesis discusses the theoretical approaches to the study of open economies in the world economy. It reveals the essence of openness and the criteria for determining a small open economy in the world economy. The dual essence of the concept "small open economy" is defined. Theoretical models of a small open economy and theoretical aspects of the formation of macroeconomic policy of a small open economy of the Kingdom of Jordan in the context of globalization are studied.

The role of resource factor in the development of a small open economy of Jordan is explored and Jordan's place in the world economic system is characterized. The author proves that the human and recreational resources are the key characteristics that determine the potential for economic development of the country and its integration into the world economic system. The analysis of the impact of foreign economic relations liberalization on the directions of economy development of Jordan is done. The specific features of the macroeconomic policy of the Kingdom of Jordan in the context of openness of the national economy are discovered.

Investigated the causal relationship between economic growth of the country, the industrial structure of the economy and the balance of payments accounts of the Kingdom of Jordan. Macroeconomic contradictions in forming the balance of payments of the country are defined. Detected the increasing dependence of the economy of Jordan on external financing in the form of remittances, FDI and international assistance, which determine its growth.

The key role of innovational orientation of economic development of a small open economy which is significantly limited with natural resources is argued. The concept-strategy of development of a small open economy of Jordan in the world economy is proposed.

Keywords: small open economy, the Kingdom of Jordan, economic potential, economy openness, human capital, global competitiveness, innovation development.

Підписано до друку 11.04.2014. Формат 60×84 1/16.
Папір офсетний. Друк. цифровий.
Ум. друк. арк. 0,9. Наклад 100 примірників.
Замовлення №1143.

Надруковано у друкарні ФОП Тарасенко В. П.
Свідоцтво № 24800170000043751 від 21.02.2002 р.
61124, м. Харків, вул. Зернова, 6/267.
Тел./факс: (0572) 52-82-11, (097) 273-11-77